

A házassági verseny hatása a kínai lakossági megtakarítási rátára

HORVÁTH BÁLINT

Bevezetés

A kínai „egy gyermek” szabályozás a huszadik század egyik legnagyobb hatású politikai beavatkozása. Azon kívül, hogy a becslések szerint nagyjából 600 millióval kevesebb gyermek született, a demográfiai következményei tovább gyűrűztek a kínai gazdaságba, és annak gyors fejlődésével a világgazdaságra gyakorolt hatása is egyre jelentősebb. Tanulmányomban bemutatom, hogy az „egy gyermek” szabályozás egyik kevésbé vizsgált következménye milyen jelentős hatással van a lakosság megtakarítási motivációira. A téma azért is különösen releváns, mert egyes országok, köztük Kína magas megtakarítási rátáit tartják a jelenlegi ingatlanbuborék és a világgazdasági válság alapjának azáltal, hogy a hosszú távú kamatlábakat lenyomták az utóbbi évtizedekben.¹ Kína gazdasági szerepe egyre nagyobb, a megtakarításai pedig kiugróan magasak. Publikációm fő kérdése hogy az „egy gyermek” szabályozás milyen új megtakarítási motivációkat vezetett be.

A szabályozást kikényszerítő tényezők

Lássuk hát, hogy miért is volt szükség ilyen drasztikus eszközök bevezetésére. A helyzet felvázolását a második világháború végétől kezdem, amikor milliósámra éheztek az emberek és az országban káosz uralkodott. Ezt megelőzően is folyamatos probléma volt az éhínség, elég volt egy kis szárazság vagy áradás, és a törekeny élelmiszerellátás máris összeomlott. Nem hiába nevezték a korban Kínát az éhínség földjének.² Ekkor még nem vetődött fel a születésszabályozás kérdése, a rövid távú problémák kötötték le a vezetést. 1949-ig polgárháború dúlt Kínában, utána megalakult a Mao Ce-tung vezette Kínai Népköztársaság.³

Innentől kezdve elkezdett kialakulni egy törekeny fejlődés, megszűntek az éhezések, lecsillapodtak a társadalmi feszültségek. Ennek alapját a béke beköszöntével rohamosan növekvő termésátlagok jelentették és a kommunizmusból fakadó egyenlőbb elosztás. Az éhezések felszámolása volt lényegében az új rendszer legnagyobb eredménye és ez volt az, ami igazán

¹ GREENSPAN 2009.

² JORDÁN 2000.

³ KULCSÁR 2005.

megszilárdította a hatalmát. Elég volt azonban pár évnek elteltén és 1953-ban egy rosszabb termés miatt egyből éhínség tört ki szerte az országban, ami megmutatta, hogy az eddigi intézkedések nem orvosolták a kérdést.

1956-ban már elkezdődött az egészségügyi szervezetek propagandája a kontrollálatlan születések ellen, majd 1957-ben már felmérték azt is, hogy ha a trendek folytatódnak, százmilliók fognak éhezni, ez pedig az egész társadalom forrongását magával hozhatja, akár hatalomváltást, polgárháborút is. A folyamatok azonban megszakadtak, amikor egy váratlan esemény megmentette az állampártot attól, hogy kénytelen legyen bevezetni a tényleges születésszabályozást: 1958-ban rekord gabonatermés volt, 375 millió tonna termésmennyiséget jelentettek, ami kétszerese volt az előző évének, így ennek folytatására alapozva a következő évre 525 millió tonnás termelést irányzott elő a vezetőség.⁴ (Becslések szerint a korabeli kalóriaelfogyasztás 90%-át, a fehérjefogyasztás 80%-át gabonából fedezték.)⁵

A gabonakérdést megoldottnak tekintve az 1959. évi terv a hangsúlyt az iparra, elsősorban a vas- és acélttermelés ugrásszerű növelésére helyezte.⁶ 1958-ban így Mao Ce-tung meghirdette a „nagy ugrás” politikáját. Az elnevezés onnan ered, hogy egyetlen nagy ugrással akarták utolérni Anglia gazdaságát, eredménye azonban közel 30 millió ember éhhalála volt az agrárszektorból elvont források miatt.

A szabályozás

A kínai vezetés számára ekkor vált egyértelművé a születésszabályozás elkerülhetetlensége. Az ország gazdasági és társadalmi problémáinak majd mindegyike visszavezethető volt a kontrollálatlanul növekvő népességre. Az élelmezés, egészségügy, infrastruktúra, oktatás nem tudott lépést tartani a növekvő népességgel, rendkívül alacsony volt a termelékenység.

A szabályozás részletes történetétől megkímélem a kedves olvasót, jelen tanulmány a következményeiről kíván szólni. Rendkívül sok szabályozási törvényt hoztak, folyamatosan szigorítva, mivel látták, hogy gyorsabb és nagyobb eredményekre van szükség. Az 1971-es „később, kevesebbet, ritkábban” programnak már voltak eredményei, azonban ezek nem voltak elegendők. Ez a program annyit jelentett, hogy a nőket ösztönözték arra, hogy minél később vállalják az első gyermeket, összességében kevesebbet

⁴ JORDÁN 2000.

⁵ JORDÁN 2000.

⁶ JORDÁN 2000.

vállaljanak és kötelező volt négy évet várni két gyermek között. Mivel ezek a szabályozások rövid ideig voltak érvényben és sokkal kevésbé voltak szigorúak, így az 1979 utáni szabályozásra fogok koncentrálni, a hírhedt „egy gyermek” szabályozásra. Ennek a lényege benne van a nevében. Mivel a népesség stagnálása sem oldja meg a problémákat, bevezették, hogy minden családnak maximum egy gyermeke lehet.⁷

Házassági verseny

Azáltal, hogy a szabályozás következtében a családok csak egy gyermeket vállalhattak, azonban kulturális, illetve gazdasági szempontból fontos a családok számára, hogy legyen fiú utódjuk, egészen sajátos helyzet állt elő: a nemek aránya mesterségesen torzult.

A természetes arány alapján születéskor 100 lányra 106 fiú jut, mivel a fiúknak magasabb a halálozási rátája. A természet így kompenzál, hogy a gyerekvállalás elérésekor egyenlő legyen a nemek aránya. Ehhez képest a kínai társadalomban jelenleg 127 férfi jut 100 nőre.

Fontos látni, hogy minek köszönhető a fiúgyerekek előnyben részesítése, hogy ezáltal megértsük a változás forrását.

Az meglehetősen általános érvényű, hogy azokban az országokban, ahol nagy a mezőgazdaság aránya, a fiúgyermeket jobban preferálják, hogy jobban tudjanak segíteni a földeken. Márpedig a kínai társadalom még mindig jelentős részét az agrárszektor foglalkoztatta a vizsgált időszak elején. A többi szektorban is nagy a férfiak előnye, könnyebben kapnak munkát, nagyobb a fizetésük és később mennek nyugdíjba.⁸ Mivel a gyerektámogatás szintje minimális, így a családok számára kifejezetten fontos, hogy a gyermekük képes legyen a család jövedelméhez minél jobban hozzájárulni.⁹

Kínai kulturális sajátosság Konfuciusz óta, hogy a férfiak feladata az összes felmenő eltartása. A nő a házasság után a férfi családjába tartozik, így azok a szülők, akiknek lány gyermekük van nem, vagy csak minimálisan számíthatnak a lányuk felől támogatásra.

Kevésbé objektív szempont, azonban szintén szerepet játszik a fiúgyermek preferálásában, hogy a férfiak társadalmi elismertsége jóval

⁷ Vannak bizonyos kivételek, jellemzően kisebbségek, vagy természeti katasztrófa utáni területek. Például Tibetben nem vezették be az „egy gyermek” szabályozást, így ott nem is tolódott el jelentősen a nemek aránya.

⁸ QIAN 2008.

⁹ XIE 2014/2015.

nagyobb a kínai társadalomban¹⁰ – erre még ki fogok térni a későbbiekben. Ez az élet szinte minden területére igaz, a férfiak viszik tovább a családnevet, de még a hitéletben is megnyilvánul, ugyanis az ősök szelleméért csak a férfiak imádkozhatnak.¹¹

A három tényező együttesen már elég erős preferencia sorrendet alakít ki a szülőknél. Kelet-Ázsia többi országában is felismerhető az a folyamat, hogy egyre nő a férfiak aránya a társadalomban, azonban a gyermekvállalás szabályozása miatt Kínában a legerősebb ez a hatás.¹²

Azzal, hogy bemutattam a szülők preferenciáit, és rámutattam, hogy ezek a hatások felerősödnek akkor, ha csak egy gyerekük lehet a családoknak, még nem magyaráztam meg a változást maradéktalanul. Régebben sokszor addig vállaltak gyereket a családok, amíg elég fiúgyermek nem született az idősebbek későbbi ellátására, így a családok mérete nőtt, nem a nemek aránya tolódott el.

Ezt az alfejezetet azzal a ténnyel kezdtem, hogy alapvetően születéskor 100 lányra 106 fiú jut. Akkor hogyan tudnak eltolódni az arányok? A válasz az ultrahangos vizsgálat országos szintű elterjedése.

Sajnálatos módon az ultrahang előtt előfordultak csecsemőgyilkosságok is, hogy mindenképp a fiú utódot biztosítsák, azóta ez a jelenség visszaszorult. Az ultrahang bevezetése az 1980-as években azonban mindent megváltoztatott. Miután majdnem minden kórházban elérhetővé vált az olcsó ultrahang vizsgálat, egyre gyakoribb lett – főleg vidéken –, hogy a lány magzatokat elvetették. Az 1990-es évek elején már minden megyei kórháznak volt legalább egy ultrahang készüléke.¹³

Érdekesség, hogy vannak olyan vidéki régiók, ahol, ha az első gyermek lány, akkor lehet második gyereket is vállalni. Ezt a kivételt Ebenstein találóan „1,5 gyerek politika”-ként emlegeti. Ezekben a régióban az első gyerekeknél a születéskori arány a természetes 100–106, míg a második gyermeknél már egészen megdöbbentő módon 100 lányra 150 fiúgyermek jut.¹⁴ Ez minden eddigi példánál szemléletesebben tükrözi a beavatkozás mértékét.

Lássuk, hogy ez aggregát szinten milyen következményekkel jár: az ilyen mértékű eltolódás azt jelenti, hogy országosan mintegy 30 millió férfi van, akire nem jut nő. Ez több mint háromszorosa Magyarországnak teljes

¹⁰ XIE 2014/2015.

¹¹ XIE 2014/2015.

¹² WEI – ZHANG 2011.

¹³ EBENSTEIN ET AL. 2010.

¹⁴ ZHU 2009.

népességének. A számuk egyre csak nő, 2020-ra becslések szerint 55 millióan lesznek.¹⁵

Ez az élet sok területére kihat. Születtek tanulmányok, melyek azt vizsgálták, hogy hogyan nő a férfitöbblettel párhuzamosan a bűnözési ráta, hogyan fejleszti a mobilitást, hogyan „importálnak” nőket más országokból. Kínában nagyon erős hagyomány, hogy mindenki házasodik. Akik nem képesek házastársat találni, azoknak a társadalmi elismertsége jóval kisebb. A növekvő létszámú, társadalom szélére kerülő házastárs nélküli férfiak felől érkező elégedetlenség, kritika a rendszerrel szemben, arra késztetheti a kínai pártot, hogy erősítsen a vezetésén, ezáltal lassítva vagy megszakítva a liberalizációs folyamatot.

Azonban jelen dolgozat keretein belül e jelenségnek csak a lakossági megtakarítási rátára vonatkozó hatásainak bemutatására szorítkozom.

Azáltal, hogy több nő van, mint férfi, kialakul egy komoly verseny a házasodásért. Hogy a helyzetüket javítsák a versenytársaikkal szemben, a férfiak elkezdik növelni a megtakarításaikat. Azonban a többi férfi is így tesz, így a viszonylagos helyzetük nem változik.

Ilyenkor azonban nem csak az egyedülálló férfiak megtakarításai nőnek, ahogy azt elsőre feltételezhetnénk, hanem az egész családjáé, ugyanis a családi altruizmuson túl az egész családnak szégyent jelent, ha nem házasodik a fiú, illetve házasság nélkül utódok sem lesznek, akik segítik az idősek ellátását. Ez komoly erőforrásokat von el a gazdaságból. Főleg vidéken figyelhető meg az a jelenség, hogy a fiúgyermekes családok jövedelmüknek akkora hányadát teszik félre a jövőbeli esküvő költségeire, hogy a farmokon nem képesek beruházásokat megvalósítani, így nem nő a hatékonyság.

Felmerül ilyenkor, hogy vajon a nők ennek a versenynek a tudatában megtehetik-e, hogy csökkentik a saját megtakarításaikat, ha a jövőbeli férjük megtakarít? A rendelkezésre álló adatok azt bizonyítják, hogy a nőknek nem sokkal alacsonyabb a megtakarítása, sőt bizonyos régiókban még magasabb is. Ennek magyarázatára az irodalom több elmélettel is előállt.

Wei és Zhang (2011) szerint a nők azért nem csökkenthetik a saját megtakarításaikat, mert akkor a házasságon belüli alkuerejük jelentősen csökken. Peters és Siow (2002) elmélete ezt kiegészíti azzal, hogy a gazdagabb férfiak, akik versenyelőnyben vannak a többi férfival szemben, a gazdagabb

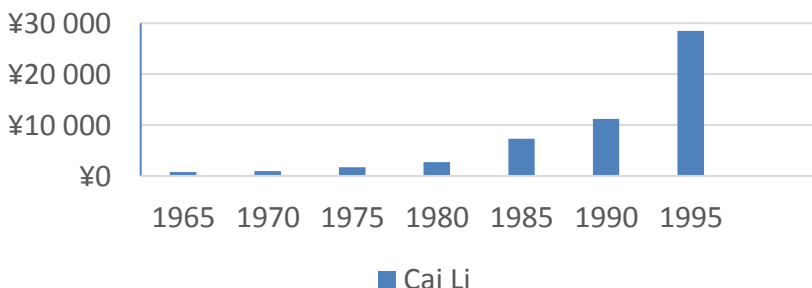
¹⁵ XIE 2014/2015.

nőket preferálják elsősorban, így a nők sem tehetik meg, hogy csökkentsék a megtakarításaikat.

Másik kérdés még – mielőtt elfogadhatnánk tényként, hogy a lakossági megtakarítási rátára pozitív ösztönzőként hat a nemek arányának eltolódása –, hogy vajon nem lehet-e a szembetűnő fogyasztás hatásosabb stratégia a nők meghódítására, mint a felhalmozott vagyon? Ezt a kérdést szintén Wei és Zhang (2011) járta körül, akik arra jutottak, hogy ugyan a barátnőszerzés esélyét a feltűnő fogyasztás – például státuszszimbólumok vétele és használata – növeli, de a házasság valószínűségére már csak a tényleges vagyon van pozitív hatással.

Amellett, hogy a többi férfihoz viszonyított helyzetet javítja a felhalmozott vagyon, a házassággal kapcsolatos költségek is drasztikusan nőttek, így ez is a minél nagyobb mértékű megtakarításra sarkallja a családokat.

Amire mindenképpen fel szeretném hívni a figyelmet, az a Cai Li hagyománya. Alapvetően a Cai Li egyfajta házassági ajándék, melyet a lány szülei kapnak. Ez régebben jelképes ajándék volt, melynek elosztásáról a lány szülei döntenek, így úgy is rendelkezhetnek, hogy a lányuk új családjára hagyják. Az a jellemző, hogy az összeg legnagyobb hányadát a szülők megtartják a saját öregkoruk fedezésére, a lányukat inkább bútorokkal, ruhákkal, háztartási eszközökkel támogatják. Ez a jelképes hagyomány az utóbbi évtizedekben teljesen más jelleget kapott, az összege drasztikusan megnőtt, ezt az alábbi ábra jól szemlélteti (1. ábra).

1. ábra: A Cai Li összegének változása (1965–1995)
(Saját szerkesztés QUANBAO JIANG ET AL. 2012 nyomán.)

A növekedés mértéke elképesztő, az adatok Heilongjiang provinciában azt mutatják, hogy a 1965 és 1995 között eltelt 30 év alatt a házassági ajándék mértéke megnegyvenszeresződött. Más provinciákból származó adatok a 2000-es években már 40 ezer jüanos átlagos, egyes esetekben több mint 100 ezer jüanos házassági ajándékokról számoltak be. Azt azonban meg kell említeni, hogy a provinciák jövedelmi szintje között, ezáltal pedig a Cai Li összegében is óriási különbségek lehetnek, így igazán a növekedés nagyságrendje hordoz magában széleskörűen felhasználható információt. A Heilongjiang provinciabeli adatok csak 1995-ig állnak rendelkezésre, azonban valószínűsíthető, hogy a 2000-es évek legelején, amikor az első generáció, aki már az „egy gyermek” szabályozás alatt született, belépett a házassági piacra, a Cai Li értékének növekedése újabb lendületet vett.

Miért alakult ki ekkora házassági ajándék, miért alakult át a jelképes jellege egy hatalmas kialkudott árra?

A válasz abból adódik, amit egyszer már említettem, hogy az idősök ellátása a kínai társadalomban a család férfi tagjainak a feladata. Így azok a szülők, akiknek fiúgyermekük van, számíthatnak a fiuk felől érkező pozitív transzferekre, míg a lánygyermekes szülők nem. Ez az összeg ezért értelmezhető úgy is a lány gyermekes családok részéről, mint a gyerek felől kieső transzfer egyösszegű kifizetése.

Akkor miért nem csökkenthetik a lány szülei a megtakarításaikat, ha egy ekkora összegre számíthatnak a lányuk házasodásakor? A nagyságrend szemléltetéseképpen: a Cai Li összege a vidéki régiókban a férfi teljes családjának több évi jövedelmével egyezik meg.¹⁶

Az összeg növekedésével párhuzamosan megjelentek az ezzel kapcsolatos bűncselekmények, egyre több esetet jelentenek, ahol csak a pénz miatt házasodnak, utána pedig elszöknek az összeggel együtt.¹⁷

¹⁶ QUANBAO JIANG – SANCHEZ-BARRICARTE 2011.

¹⁷ A 27 éves Zhou Hanzhong provinciában, a 14 ezer fős Xin`An faluban lakott, ahol 30 egyedülálló férfi és egyetlen eladósorú nő sem volt. „A falunkban ha egy 24–25 évesnél idősebb férfi még nem nő, az szégyennek számít.” – mondta az anyja. Amikor Zhou találkozott egy szép nővel, aki nem volt férjezett, egy héten belül elvette – ez nem számít vidéken szokatlannak. A házasság feltétele a feleség részéről 38 ezer jüan volt. Ez nagyjából 5500 dollárnak, a család farmjának nagyjából ötéves bevételeinek felelt meg, amit a férfi családja a megtakarításaiból, illetve a felét kölcsönökből fizette. A család előtte évekig gyakorlatilag csak saját természetűsű zöldségeken, rizsen és tésztaán élt, nagy ritkán fogyasztva csak húst, hogy a fiuk házasságára félrerakjanak. A falubeliek, amikor megtudták, hogy esküvő lesz, megkérdezték, hogy van-e a feleségnek hajadon barátnője. Kettő is akadt, mindketten napokon belül házasodtak, 40 ezer jüan Cai Li-t kérve. Tíz nappal később a feleség, Cai Niucuo eltűnt a barátnőjével együtt. A hasonló esetek egyre gyakoribbak a régióban, annak ellenére, hogy ilyenkor börtönbüntetéssel kell számolniuk az „eltűnő” feleségeknek. (FONG 2009).

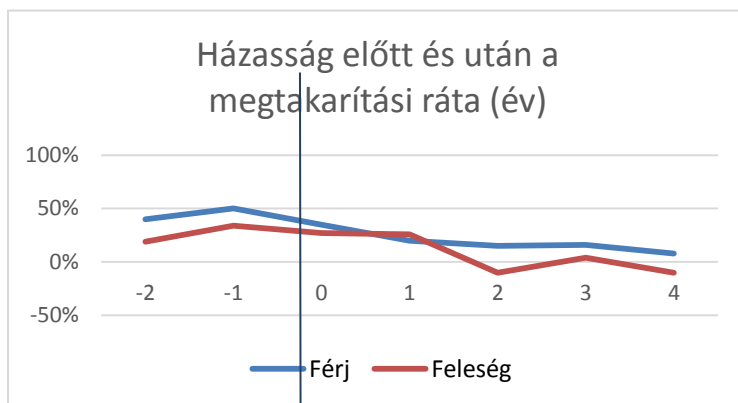
A következőkben kövessük végig a házasság megtakarítással kapcsolatos folyamatát! A férfi, és családja a házasság előtt évekig megtakarít és a lehető legjobb oktatásra törekszik, hogy a lehető legjobb helyzetben legyen a fiuk a házassági piacon. A lány szülei a lányukat megpróbálják a lehető legjobban házasítani, ezért jellemző folyamat, hogy a vidéki lányokat elküldik a városba férjet keresni, ahol nagy valószínűséggel magasabb társadalmi-gazdasági státusszal rendelkező férfit találnak. Így a férfitöbbség sokkal jelentősebb a szegényebb, vidéki régiókban. Amikor egy pár házasodni akar, a szülők befolyása óriási, lényegében a lány szülei döntenek a lányuk házasságáról.¹⁸ Mielőtt a házasság létrejön, a Cai Li összegét a szülők beszélgetik meg egymással, itt a lány szülei egy alkudozási folyamat révén próbálják meg a lehető legnagyobb összeget kiharcolni.¹⁹ A nagyfokú bizonytalanság miatt a lánygyermekes szülők sem csökkentik jelentős mértékben az időskorra szánt megtakarításaikat, ugyanis a Cai Li összege nagyban függ a férj anyagi lehetőségeitől és az alkudozási folyamat eredményétől.

2008-ban az átlagos esküvővel kapcsolatos költség a férfiak részéről 95.100 jüan volt, ez 26,6-szorosa az egy főre jutó átlagos jövedelemnek. A nők részéről 27.200 jüan, azaz a férfiak három és félszer annyit költenek az esküvőre, mint a nők.²⁰ A nő részéről az esküvőre költött összegnél bele van számolva a „hozomány”, márpedig a Cai Li egy részét a lány szülei hozományként az új családnak ajándékozzák. Így ezt az összeget is lényegében a férfi fizette meg közvetve, ezért a férfi több mint három és félszer annyit fizet az esküvőre.

¹⁸ Heilongjiang provinciában egy gyönyörű nő és jóképű hódolója el akarták jegyezni egymást, azonban a férfi családja szegény volt és nem tudta kifizetni a 40.000 yuan Cai Li-t. Egy másik faluban is volt egy férfi, aki ugyanebbe a nőbe volt szerelmes. Amikor megtudta, hogy a férfi nem tudja kifizetni a Cai Li-t, felajánlott érte 100.000 yuan-t. A nő szülei az összeget elfogadták, a házasság megtörtént, annak ellenére, hogy a fiatal pár szerelmes volt egymásba, az új kérő pedig púpos volt. A jóképű férfinak és a családjának még hosszú évek megtakarítására van szüksége, hogy egy hasonló összeget ki tudjanak fizetni. Addigra azonban mivel idősebb, ezáltal kevésbé kelendő lesz a férfi, még többet kell majd erre áldozni. Ezek a történetek korántsem egyediek, sajnálatos módon (QUANBAO JIANG – SANCHEZ-BARRICARTE 2011).

¹⁹ QUANBAO JIANG 2012.

²⁰ XIAOYI JIN ET AL. 2013.

2. ábra: Házasság előtt és után a megtakarítási ráta
(Saját szerkesztés 26 Guizhu provinciabeli falu adatai,
illetve WEI és ZHANG számításai (2011) alapján.)

Jól látható, hogy a házasság előtti években a férfiak megtakarítási rátája kiugróan magas, az 50%-os arány egészen megdöbbentő (2. ábra). Az, hogy a nők megtakarítása is megnő a házasság előtt, alátámaszthatja Wei és Zhang, valamint Peters és Siownak a férfiak preferenciájával és a házasságon belüli alkuerővel kapcsolatos véleményét. A feleség negatív megtakarítási rátája a házasság után két évvel azt jelzi, hogy a férfi megtakarításait is felhasználja.

Új ház szükséges a házasság megkötéséhez, a házzal nem rendelkező férfiak minimális eséllyel tudnak csak házasodni.²¹ Egy friss kutatás szerint a különböző provinciákból származó pároknál átlagosan 100 ezer jüant költött egy férfi a házasságra, ennek 70–100%-át a ház vétele adta.²²

Az, hogy a fiúgyermekes családok megtakarításai kiugróan megnőnek és, hogy a házassággal szorosan összekapcsolódik az új ház vétele/építése, komoly hatással van a helyi ingatlanok árára. Ez túlfűtötté teszi az ingatlanpiacot, így a lánygyermekes családoknak is többet kell szánni a lakásvásárlásra. A kínai ingatlanbuborék kialakulásáról is rengeteg tanulmány ír, a nemek arányában tapasztalható eltolódás erre vonatkozó következményeit ennél nem részletezem tovább, a hatás nagyságrendjét sem próbálom felmérni.

A kialakult házassági verseny a Cai Li és a házvásárlás miatt eltorzította az emberek megtakarítási motivációit, és az optimálisnál jóval nagyobb megtakarításra ösztönözte őket. A lakossági megtakarítási rátában a hetvenes

²¹ LIU ET AL. 2013.

²² XIAOYI JIN ET AL. 2013.

évek óta bekövetkezett hatalmas növekedésnek jelentős része közvetlenül vagy közvetve a házassági versenynek tudható be.

Megoldási javaslatok, összegzés

Mivel tanulmányom során az „egy gyermek” szabályozás következményeit részleteztem, logikusan adódik, hogy annak torzító hatásait legegyszerűbben a szabályozás megszűnése vagy enyhítése csökkentené. Megfigyelhető a szabályozás bizonyos mértékű enyhítése az utóbbi években, például hogy azon szülők, akik mindketten egykék voltak, már vállalhatnak két gyereket.

Az alábbiakban összefoglaltam, hogy a szabályozás eltörlésén vagy enyhítésén kívül milyen lehetőségek adódnak még.

Azzal, ha a második gyerekért járó bírság árát nem indexálnák, lényegében egy fokozatos kivezetése valósulna meg a rendszernek azáltal, hogy az összeg mértéke az évek alatt elenyészővé válna.

A megtakarítások jelentős hányadát a nyugdíjcélú megtakarítások adják a jelenlegi nyugdíjrendszer hiányosságaiból adódóan. Egy nyugati típusú nyugdíjrendszer fenntarthatatlan lenne Kína gyors öregedése miatt, azonban a magánnyugdíjpénztárakban való részvétel ösztönzése megoldást jelenthet a nyugdíjkérdésre.

A nemek arányának eltolódására a kormány eddigi politikája az volt, hogy megtiltották a nem orvosi célú abortuszt. Ezt azonban az emberek megkerülték, lefizették az orvosokat, érdemi változást nem ért el, annak ellenére, hogy törvényileg tiltva volt. 2011. augusztus 16-án hat kormányzati szerv, köztük a Nemzeti Populáció és Családtervezési Hivatal, az Egészségügy Minisztérium, az Állami Étel és Gyógyszer Igazgatóság és a Közbiztonsági Minisztérium együttes kampányt indított a szelektív abortusz ellen, hogy a nemek arányának eltolódását mérsékelje.²³ A program 2012. márciusáig tartott, azonban csak időleges és helyi sikereket ért el, mivel nem a probléma forrásával foglalkozott, hanem csak a tüneteinek kezelésével.

Az igazi probléma a szülők preferenciájában keresendő. Ebenstein azt vizsgálta, hogy mennyiben vállalják fel a bírságot a családok akkor, ha a második gyermek fiú, vagy ha lány. Számításai szerint egy fiúgyermeket a szülők 1,42 évi bevételeikkel többre értékelnek. Ez az arány a kevesebb oktatásban részesült anyáknál és a mezőgazdaságban dolgozóknál a legmagasabb. Levezetett szimulációkat, amelyek alapján arra jutott, hogy egy lánygyermek születése esetén egyévi jövedelemnek megfelelő támogatás 67%-

²³ HESKETH ET AL. 2011.

kal csökkentené azon férfiak számát, akikre nem jut feleség, ez azonban a GDP 1,8%-ába kerülne az államnak.²⁴

Ebenstein megoldási javaslata már egy szinttel közelebb ment a probléma gyökeréhez, azonban hosszútávon a nők gazdasági helyzetének javítása segítené elő a folyamatok visszafordítását azáltal, hogy csökkentené a családok preferenciáját a fiúk iránt. Jelenleg a nőknek 5 évvel korábban kell nyugdíjba menniük, illetve abból adódóan, hogy a férfiak kötelessége ellátni a felmenőket, a férfiak oktatására a családok sokkal több erőforrást áldoznak.²⁵ A jobb oktatásból adódóan sokkal jobb elhelyezkedési és karrierlehetőségekkel rendelkeznek a férfiak. Megoldást jelenthetne különböző ösztöndíjak bevezetése, ami a nők továbbtanulását segítené elő, valamint az azonos nyugdíjhatár vagy az anyasági juttatások bevezetése. Azt mindenképpen látni kell, hogy a fiúgyermek preferálása mélyen a kínai társadalomba ivódott, így az említett változások még együttesen is csak lassan tudnának komoly hatást elérni.

A fentebb részletezett hatások mindegyike döntően az „egy gyermek” szabályozásból adódik, vagy az jelentősen felerősítette a hatások kialakulásához vezető folyamatokat. Ezek felelősek a lakossági megtakarítási ráta növekedésének nagy részéért. A következmények kezelése a 21. századi Kína egyik legnagyobb kihívása lesz.

Felhasznált adatbázisok

1. *United Nations Database*
<http://www.un.org/en/databases/>
2. *National Bureau of Statistics China*
3. *OECD Database*
4. *CHIP – Chinese Household Income Survey 2002*
<http://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/DSDR/studies/21741>
5. *RUMICI – The Longitudinal Survey on Rural Urban Migration in China and Indonesia 2008*
A városi mintaelemszám 10 provincia 19 városából származik, 4998 háztartástól származnak az adatok.

²⁴ EBENSTEIN 2011.

²⁵ QIAN 2008.

6. *CHARLS – China Health and Retirement Longitudinal Study 2008*

Két provinciában, Zhejiangban és Gansuban lett elvégezve a 2008-as, a 2011-es 28 provinciában, azonban ennek még csak részadatai elérhetőek.

A városi mintaelemszám 670 háztartás 2008-ban, míg 4224 2011-ben.

7. *UHS – Urban Household Survey*

A Kínai Statisztikai hivatal végezte el a felmérést 1986-ban és 1992-től 2009-ig évente. Jövedelemmel és kiadásokkal kapcsolatos adatokról gyűjt információkat. 1986-ban 12185 háztartás, 1992 és 2001 között nagyjából 5500, míg 2002 és 2009 között nagyjából 16000 háztartás szerepelt a felmérésben.

8. *U.S. Bureau of Economic Analysis*

Irodalom

EBENSTEIN 2011 = Ebenstein, A. L.: Estimating a Dynamic Model of Sex Selection in China. *Demography* 48(2) (2011) 783–811.

EBENSTEIN 2010 = Ebenstein, A. L.: Son Preference and Access to Social Insurance: Evidence from China's Rural Pension Program. *Population and Development Review* 36(1) (2010) 47–70.

FONG 2009 = Fong, M.: It's Cold Cash, Not Cold Feet, Motivating Runaway Brides in China. *Wall Street Journal* (2009).

GREENSPAN 2009 = Greenspan, A.: The Fed Didn't Cause the Housing Bubble. *Wall Street Journal* (2009)

GYULA 2000 = Gyula D. J.: *A nagy kínai éhínség, 1959–1961*. Központi statisztikai hivatal.

HESKETH-LI-ZHU (É.N.) = Hesketh-Li-Zhu: Gender imbalance could undermine stability. <http://www.ecns.cn/in-depth/2011/08-19/1768.shtml> (2015.03.10)

KÁLMÁN 2005 = Kálmán K.: *Kína a világpolitikában*. (Társadalomkutatás 23.) Budapest, 2007.

- LIU 2013 = Liu, L. X.: Male Marriage Squeeze and Inter-Provincial Marriage in Central China: Evidence from Anhui. *Journal of Contemporary China* (2013).
- QUANBAO JIANG 2012 = Quanbao Jiang, J. J.-B.: Bride price in China: the obstacle to 'Bare Branches' seeking marriage. *The History of The Family* 17(1) (2012) 2–15.
- QUINGYUAN DU 2013 = Quingyuan Du, S.-J. W.: A theory of competitive saving motive. *Journal of International Economics* 91 (2013) 275–289.
- SHANG-JIN WEI 2011 = Shang-Jin Wei, X. Z.: The Competitive Saving Motive: Evidence from Rising Sex Ratios and Savings Rates in China. *Journal of Political Economy* 119 (2011).
- WEI 2009 = Wei, S.-J. É.: *Sex Ratios and Savings Rates: Evidence from "Excess Men" in China*. Columbia Business School. 2009.
- XIAOYI JIN 2013 = Xiaoyi Jin, L. L.: "Bare Branches" and the Marriage Market in Rural China. *Chinese Sociological Review* 46 (2013) 83–104.
- XIE 2014/2015 = Xie, K.: The "missing girls" from China: Reforms are too little, too late. *Harvard International Review* (2014/2015) 33–36.
- ZHU 2009 = Zhu, W. X.: China's Excess Males, Sex Selective Abortion, and One Child Policy: Analysis of Data from 2005 National Intercensus Survey. *British Medical Journey* 1 (2009) 338.

The impact of the marriage squeeze on the Chinese household savings rate

BÁLINT HORVÁTH

The One-child policy was a unique policy introduced to cope with the demographic boom and the limited effectiveness of the agriculture. Although it solved one problem, it created others. One of these is the distorted ratio of the males and females. It introduced the marriage squeeze to China which resulted in strong incentives to save both for the family of the bride and for the groom. Given the size of the population it has a huge impact on the Chinese and the global economy and it is projected to rise.